

*Сабій Ю.С., здобувач Навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
ORCID ID: 0009-0003-2057-049X*

Sabii Yu., Adjunct of Training Research and Production Center of the National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

YOUTH POLICY AS A FACTOR OF SOCIAL SECURITY IN THE TURBULENT CONDITIONS OF UKRAINIAN SOCIETY

У цій статті критично оцінюється важливість молодіжної політики як наріжного каменю соціальної безпеки в складних і турбулентних умовах українського суспільства. Основна увага приділяється тому, як цілеспрямована молодіжна політика може потенційно стабілізувати та зміцнити націю шляхом задоволення унікальних потреб та вирішення проблем, з якими стикаються молоді люди, таких як нестабільність зайнятості, дефіцит освіти та громадянська незаангажованість. На тлі політичної невизначеності та економічних труднощів цей аналіз підкреслює нагальну потребу в комплексних та адаптивних стратегіях, що розширюють можливості молоді.

Результати дослідження свідчать про те, що, хоча деякі політики досягли значних успіхів у покращенні соціально-економічного становища молоді, є чимало сфер, де їхня реалізація є недостатньою. Зокрема, підкреслюється відсутність інтеграції між результатами освіти та потребами ринку праці, а також недостатня підтримка громадянської освіти, яка сприяє довгостроковій політичній участі.

Наприкінці статті пропонуються рекомендації щодо зміцнення молодіжної політики в Україні. Вона закликає до збільшення фінансування та ресурсів, створення більш цілеспрямованих освітніх програм, які б відповідали потребам ринку праці, а також до посилення ініціатив з громадянської активності. Ці кроки вважаються важливими не лише для покращення найближчих перспектив української молоді, але й для забезпечення довгострокової соціальної безпеки та стабільності нації. Завдяки такій комплексній та інклюзивній політиці Україна може виховати стійке та динамічне покоління, готове орієнтуватися та формувати майбутнє перед обличчям поточних суспільних викликів.

Ключові слова: молодіжна політика, Українське суспільство, нестабільність, економічні виклики, національна стабільність.

This article critically evaluates the importance of youth policy as a cornerstone of social security within the complex and turbulent conditions of Ukrainian society. The focus is on how targeted youth policies can potentially stabilize and strengthen the nation by addressing the unique needs and challenges faced by young individuals, such as employment instability, educational deficits, and civic disengagement. Amidst the backdrop of political uncertainty and economic strains, this analysis underscores the urgent need for comprehensive and adaptive strategies that empower the youth.

The findings reveal that while some policies have made significant inroads in improving the socio-economic conditions of young people, there are substantial areas where policy implementation falls short. In particular, the lack of integration between educational outcomes and job market needs is highlighted, along with the insufficient support for civic education that fosters long-term political engagement.

The article concludes by proposing recommendations for strengthening Ukraine's youth policy framework. It advocates for an increase in funding and resources, the establishment of more targeted educational programs that align with labor market demands, and the enhancement of civic engagement initiatives. These steps are deemed essential for not only improving the immediate prospects of Ukrainian youth but also for ensuring the long-term social security and stability of the nation. Through such comprehensive and inclusive policies, Ukraine can cultivate a resilient and dynamic generation poised to navigate and shape the future in the face of ongoing societal challenges.

Keywords: youth policy, Ukrainian society, instability, economic challenges, national stability.

Постановка проблеми. Останніми роками Україна зіткнулася з цілою низкою викликів - від геополітичної напруженості та внутрішніх конфліктів до економічних потрясінь. Ці складнощі мали глибокий вплив на всі верстви українського суспільства, але, мабуть, найбільше - на молодь. Молоді люди часто є найбільш вразливими до наслідків такої нестабільності, але вони також мають потенціал стати ключовими рушіями суспільного відновлення та прогресу. У цьому контексті розробка та реалізація ефективної молодіжної політики стає ключовим фактором забезпечення соціальної безпеки та розбудови стійкої національної структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика державної молодіжної політики широко розглядається у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі, що свідчить про значущість цієї проблеми. Однак концептуальні трансформації, що відбуваються у суспільстві, ще не в повному об-

сязі осмислені науковцями.

Мета цієї статті - на основі всебічного аналізу різних національних структур підкреслити важливу роль політики, орієнтованої на молодь у формуванні соціальної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність удосконалення модернізаційних процесів у сфері молодіжної політики оцінюється за допомогою критеріїв та показників, що відображають зміну соціальних характеристик молоді у процесі її соціалізації та адаптації в нових умовах.

Можливо, що основна суперечність пов'язана з активізацією зусиль влади щодо реалізації державної молодіжної політики з одного боку та відсутністю помітних зрушень у становищі молоді з іншого.

Прогрес людського розуму полягає не в тому, щоб накладати на світ закони власного винаходу, а в тому, щоб невпинно наближатися до більш досконалого пізнання тих законів, які керують світом. Стосовно теми даного дослідження це означає, що критерії та показники ефективності державної молодіжної політики не винаходяться і не нав'язуються, а виражають реальний прогрес задоволення потреб та домагань молоді у міру її дорослішання, соціального розвитку та самореалізації, що, у свою чергу, становить структуру процесу соціальної безпеки молодого покоління.

Соціальний стан молоді, зародження та розвиток молодіжних рухів детермінуються реальними умовами економічного та соціального життя. Успішність політики прийнято оцінювати за здобутками в галузі економіки, соціальної сфери, культури, правопорядку. У молодіжній політиці її критеріями є реальний внесок молоді у зміну цих умов. Складніше використувати критерії, запропоновані у таких категоріях, як "сприяння молодим громадянам у здійсненні ними своїх прав і свобод, життєвому самовизначенні, самовираженні та самоорганізації" [1].

Критерії конкретизуються в показниках: продуктивність праці, частка молодіжного внеску до валового внутрішнього продукту або у валовий регіональний продукт, рівень доходів, умови життя, стан здоров'я, рівень освіти, протиправних проявів.

Багатофакторне відображення соціальних змін відбувається за умов та показників державної молодіжної політики, які є базовими, але можуть доповнюватися суб'єктивними оцінками, конкретними уточненнями.

На конференції ООН у Ріо-де-Жанейро поняття "стабільний, сталий розвиток" розглядалося як баланс між оптимальними результатами розвитку виробництва та мінімальною шкодою, що завдається навколишньому середовищу та людині. Отже, нестабільність означає відсутність такого балансу, наявність шкоди для довкілля та людини. Це виражають показники стану здоров'я молоді та екології. Кризові явища в економіці, загроза безпеці, інфляція, безробіття впливають на соціальне самопочуття молоді та можуть бути відображені у суб'єктивних показниках, отриманих у ході

соціологічних опитувань.

Політичні та управлінські регулятори покликані полегшити процес становлення молоді, інтеграції, "вростання" її у суспільство. Вони орієнтують природне протікання соціалізації молоді на певні моделі, зразки, вироблені норми та правила її сходження по щаблях життєвих сходів, ділової кар'єри, організують умови та середовище її життєдіяльності. На початковому етапі транзиції (дорослішання) дитина засвоює такі правила у ній, сприймаючи їх як неминучість. Вступаючи в життя, входячи в нові сфери життєдіяльності, молодь стикається з тим, що дізнається про безліч інших моделей [2].

Усвідомлена раніше ідентичність тепер коригується новим значенням, оточенням людини, він починає співвідносити себе з очікуваннями та оцінками інших, доповнює нормативну модель чи траєкторію своєї транзиції відкритими їм можливостями прояви своєї індивідуальності. З погляду проблематики даного дисертаційного дослідження необхідно відзначити важливість політичних та управлінських регуляторів, оскільки вони, на думку автора, є механізмами процесу соціальної безпеки. Впливаючи на процес дорослішання, останні повинні бути одночасно і жорсткими, щоб соціалізація проходила в рамках суспільного закономірності, і досить м'якими, для більш повного прояву особистої індивідуальності. Подібний правильний баланс дуже важливий для соціальної безпеки молоді.

Подолання життєвих труднощів (співволодіння) вимагає мобілізації ресурсу життєздатності, тобто використання всіх можливостей, здібностей, сил молоді людини, концентрації її енергії, ініціативи, когнітивних, емоційних та поведінкових факторів. Багато залежить від правильної оцінки ситуації та бачення себе в ній. Орієнтація та встановлення на подолання, вирішення скрутною ситуації, ліквідацію негативних наслідків є бажаними, але не виникають самі собою та не мають гендерних відмінностей.

Досліджуючи кластер безробітних, різні дослідники відзначали, що чоловічі стратегії засновані на незалежній дії, емоційно стійкі, що призводять до успіху. Жінки часто більш пасивні, орієнтовані виживання і пошук зовнішньої підтримки. Однак практикований стиль життя є більш значущим для конструювання ефективних варіантів та моделей державної молодіжної політики, ніж гендер. Стилевий підхід широко використовується сучасними англійськими та американськими соціологами, часто застосовується у російській практиці. Певною мірою він розроблений у працях М.Вебера, Т.Веблена, Г.Зіммеля і розуміється як характерна манера поведінки людей, специфіка прийнятих рішень, вчинків. Йдеться про відтворені риси, звички, схильності молоді, її інтереси, потреби, про внутрішню пов'язаність переконань, світоглядні оцінки та орієнтири з поведінкою [3].

Ефективність державної молодіжної політики проявляється, зрештою, у її здатності допомогти молоді бачити матеріальні та духовні цінності. Чим

більший внесок молоді у суспільний потенціал, тим вища оцінка політики, яка забезпечила цей успіх. Якщо в об'єктів політики спостерігається дивергенція - розбіжність чи втрата необхідних якостей, векторів використання ресурсу соціального розвитку, подолання життєвих проблем - суспільство деградує, слабшає, видозмінюється.

Негативні тенденції в молодіжному середовищі свідчать не лише про слабкість політики держави щодо молоді, її прорахунки та помилки, а й можуть бути пов'язані з пошуком молоддю нових альтернатив самовираження, нетрадиційних стилів життя, незвичайних способів досягнення сформованих суспільних цінностей або, навпаки, поверненням до старих традиційним цінностям, які втратили свою актуальність. Отже, основні зусилля мають бути спрямовані на конкретне вкладення інвестицій у молодь, залучення позабюджетних джерел, а також пошук шляхів посилення самостійної ролі молоді у вирішенні проблем як способу реалізації соціальної безпеки. Ця установка передбачає якісно іншу методологію розрахунку коштів на цілі державної молодіжної політики.

До системи критеріїв та показників ефективності державної молодіжної політики, крім виявлених потреб та ціннісних орієнтацій, треба включати результати діяльності молоді щодо їх реалізації, показники їхньої виробничої, навчальної діяльності, дозвільної зайнятості, побутових умов життя.

Ефективність державної молодіжної політики помітно підвищується, якщо вона узгоджується із реальними запитами молоді та враховує специфіку територій. Багато суб'єктів Російської Федерації конкретизують федеральні програми регіональними програмами.

Практика показує, що розвиток молодіжної політики на середньострокову та довгострокову перспективу значною мірою може бути досягнутий на основі вдосконалення соціального програмування у цій сфері.

Молодіжні програми за своєю суттю є різновидами соціального проекту, який забезпечує створення, модернізацію або підтримку в середовищі матеріальних або духовних цінностей. Програма реалізується в межах просторово-часових та ресурсних кордонів та надає, як правило, на людей позитивний вплив.

Аналіз реалізації регіональних програм показав переваги методу програмування у сфері здійснення молодіжної політики: по-перше, молодіжна програма завжди спрямована на досягнення певного балансу між умовами та ресурсами молодіжної політики, з одного боку, та її цілями – з іншого; по-друге, соціальне програмування надає будь-якій діяльності планомірного характеру. І в цьому сенсі регіональна молодіжна програма дає можливість реалізувати державну молодіжну політику на регіональному рівні послідовно, виділити її основні етапи та визначити шляхи просування від одного рубежу до іншого; по-третє, будь-яка соціальна програма передбачає ресурсне

забезпечення. Розробка передбачає визначення всієї сукупності соціальних ресурсів і шляхів їх використання не тільки для того, щоб реалізувати напрямки діяльності, що містяться в програмі, а й впливати на соціальне середовище на користь молоді; по-четверте, розробка програми зазвичай набуває характеру відкритого процесу. У ньому беруть участь представники органів державної влади управління, молоді, муніципальних структур, преса.

Молодіжна політика спрямована на створення умов для вирішення своїх життєвих проблем (житлової, освіти, працевлаштування, сім'ї, відпочинку) за рахунок створення широкого діапазону дійсних соціальних можливостей та спектру прозорих та здійснених способів соціальних дій, які б дозволили молоді обирати цілі та способи їх досягнення із запропонованого набору. Відповідно, критерієм ефективності молодіжної політики буде, по-перше, створення цього діапазону можливостей та спектру способів, по-друге, охоплення ними молоді, по-третє, частка контрольованого відповідними програмами ринку житла, освіти, працевлаштування, тощо [4].

Дані соціологічних досліджень та статистичний матеріал дозволяють виявити критерії результативності реалізації програм:

- за напрямом освіти – час пошуку роботи після закінчення навчального закладу; відсоткова частка випускників, які працюють за фахом; рівень доходу випускників; наявність системи моніторингу кар'єри випускників; наявність громадсько-державного управління змістом освіти та ін;

- за напрямом працевлаштування та зайнятості - рівень безробіття серед молоді (заявленої, реальної, прихованої); рівень прибутку молоді; номенклатура можливих видів зайнятості та типів робочих місць, її динаміка;

- з питань надання житла – динаміка житлового будівництва (стосовно нормативів оновлення житлового фонду); номенклатура різноманітних типів та статусів житла (власне житло, соціальне наймання, гуртожиток, ринкова оренда, прибутковий будинок тощо); забезпеченість молоді житлом різноманітних типів та статусів; діапазон доступних молоді шляхів отримання житла наявних типів та статусів;

- у напрямку молода сім'я - рівень народжуваності; забезпеченість молодих сімей житлом різноманітних типів та статусів; рівень доходів молодих сімей; динаміка прикордонних явищ (відмов від дітей, бездоглядності, бродяжництва, сімейних дитячих будинків тощо);

- за напрямом дозвілля та оздоровлення - охоплення молоді активними формами культури, здорового способу життя (заняття спортом, мистецтвом, туризмом тощо) на противагу пасивно-споживчим; наявність молодіжних ЗМІ конструктивного спрямування, охоплення ними молоді.

Виходячи з викладеного, автор вважає за необхідне запропонувати підходи до оцінки ефективності реалізації цільових програм, що зачіпають інтереси молоді, на основі наступних критеріїв.

За напрямом житлової проблеми молоді.

Соціально-економічна підтримка молоді сім'ї.

1. Забезпечення доступного житла для молодих сімей:

- Доступність придбання житла (відношення середньої ринкової вартості стандартної квартири до середнього сукупного доходу сім'ї з трьох осіб);

- Доступність соціального житла (кількість громадян, які мають право на отримання соціального житла; час очікування в черзі);

- встановлення єдиних підстав визнання громадян такими, що потребують поліпшення житлових умов (відомості про застосування органами виконавчої влади та місцевого самоврядування відповідних нормативних документів);

- упорядкування прав сім'ї як власника житлового приміщення (дані про використання федерального законодавства органами виконавчої влади та місцевого самоврядування; кількість судових справ, пов'язаних із порушенням прав членів сім'ї власника житла);

- розвиток системи субсидій на придбання житла (кількість виділених субсидій на придбання житла на 1 тисячу молодих сімей, визнаних такими, що потребують поліпшення житлових умов).

2. Житлове будівництво для молодих сімей:

- конкурсний відбір будівельних організацій та підприємств-постачальників (кількість проведених конкурсів);

- відкриті торги за дорученням довгострокових прав на земельні ділянки (кількість проведених торгів);

- експериментальна апробація та відпрацювання ринкових фінансово-кредитних механізмів та нових організаційних форм будівництва житла стосовно молодих та малозабезпечених сімей;

3. Поточні зобов'язання держави щодо забезпечення житлом молодих сімей:

- обсяг виконаних державних зобов'язань (частка молодих громадян, які покращили житлові умови, загалом молодих громадян, які мають право на підтримку за рахунок коштів бюджету);

- ефективність виконання державних зобов'язань (питомі бюджетні видатки забезпечення житлом одного одержувача субсидії).

Соціально-економічний ефект реалізації напряму виразиться у таких показниках:

- покращення демографічної ситуації в країні; зниження рівня соціальної напруженості, зміна моделей соціальної та економічної, а також репродуктивної поведінки молодих сімей;

- зміцнення інституту молоді сім'ї, посилення її виховної функції, зменшення кількості розлучень;

- залучення у будівництво житла позабюджетних джерел фінансування та збільшення введення житла; впровадження ресурсозберігаючих та економічних технологій та матеріалів.

За напрямом "Створення системи інформаційного забезпечення мо-

лоді та молодіжної політики" автор вважає за можливе запропонувати такі заходи оцінки.

1. Критерій задоволення інформаційних потреб молоді.

Актуальність та важливість проблеми інформаційного забезпечення молоді особливо велика в даний час, коли інформаційні потоки у сфері управління соціальною сферою стають все більш інтенсивними, інформатизація різних областей суспільного життя досягла досить високого ступеня автоматизації, у багатьох сферах діяльності успішно застосовуються комп'ютерні методи соціолого-аналітичної роботи з використанням спеціалізованих електронних баз даних та глобальної мережі Інтернет.

Цей критерій повинен показати ступінь впливу заходів, що проводяться, на задоволення конкретних інформаційних потреб молоді. Використання критерію має підвищити ефективність та спрямованість підготовки та проведення заходів у галузі інформаційного забезпечення молоді.

2. Критерій задоволення потреб у наукових даних про становище молоді.

Сьогоднішні інформаційні потреби молоді є маловивченою темою. Для їхнього цілеспрямованого розвитку потрібні комплексні дослідження, засновані на сучасній концепції розуміння ролі інформаційних потреб у становленні інформаційного мислення. Це дозволить вивчити інформаційні потреби молодіжного середовища, виявити їх основні характеристики, визначити пріоритетні шляхи їхнього задоволення та розвитку. Цей критерій повинен показати ступінь охоплення проведеними науковими заходами широкого кола молодіжних проблем та ступінь задоволення інформаційної потреби у наукових даних про стан молодіжного середовища. Використання критерію дозволить підвищити ефективність вибору напрямів наукових досліджень та методик обробки наукових даних.

3. Критерій повноти та достовірності інформації та відповідності нормам інформаційної безпеки.

Вплив інформації може бути виключно сильним, здатним призвести до найсерйозніших деформацій, аж до зміни психіки, доведення її до хворобливого стану. Зауважено, що інформація негативного плану здатна провокувати девіації у молодіжному середовищі агресивність, суїцидальні дії, порушення громадського порядку, екстремізм.

Тому одне з головних завдань державної молодіжної політики полягає в тому, щоб забезпечити захист прав молоді на отримання вірної, якісної інформації, необхідної для повноцінного її становлення та розвитку.

Цей критерій має показати ступінь відповідності методик роботи у сфері інформаційного забезпечення молоді нормам інформаційної безпеки та змісту достовірної інформації. Використання критерію має підвищити ефективність впровадження методик підвищення рівня інформаційної безпеки та знизити рівень "інформаційного шуму".

Соціальний ефект проявиться в наступному:

- зміцнення соціальної захищеності молоді за рахунок надання молодій людині інтегрованої та диференційованої інформації за такими

напрямами, як освіта, профорієнтація та підготовка кадрів, зайнятість, підвищення кваліфікації, соціальне забезпечення, медичне обслуговування, житлові питання, спорт, відпочинок, міжнародне співробітництво; надання юридичних консультацій та психологічної допомоги;

- впровадження системи збору, обробки та аналізу інформації про стан та умови молодіжного середовища, вироблення рішень, рекомендацій до проектів та планів законодавчих та виконавчих державних органів, що беруть участь у реалізації молодіжної політики.

Висновки. Таким чином, для підвищення ефективності державної молодіжної політики як шляхи досягнення соціальної безпеки необхідно застосувати всі розглянуті критерії та показники її роботи. Вони відображають реальний стан молоді та є основою інформаційного моніторингу. Вони доповнюють найважливіші положення керівних матеріалів державної молодіжної політики та розвивають їх на основі практичного досвіду. У свою чергу, ефективність державної молодіжної політики сприяє зміцненню позицій соціальної безпеки молоді у суспільстві. Визначення соціально-політичного, економічного та духовного стану молоді необхідне для того, щоб держава та суспільство могли уявити весь спектр молодіжної проблематики та успішно діяти на шляху подолання цих проблем.

Список використаних джерел:

1. Державна молодіжна політика в Україні: механізм формування та реалізації в контексті розвитку : навчальний посібник / Є. І. Бородин. Дніпро : Грані, 2018. 120 с.
2. Лібанова Е.М. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз: моногр. За ред. Е.М. Лібанової К., НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., 2007. 327 с.
3. Карімов Г. І., Огурцова О. Ю. Регіональна молодіжна політика як фактор сталого розвитку. Ефективна економіка. № 8, 2013.
4. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти. За ред. Е.М.Лібанової, К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 248с.

References:

1. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini: mekhanizm formuvannia ta realizatsii v konteksti rozvytku : navchalnyi posibnyk / Ye. I. Borodin. Dnipro : Hrani, 2018. 120 s.
2. Libanova E.M. Liudskyi rozvytok rehioniv Ukrainy: analiz ta prohnolz: monohr. Za red. E.M. Libanovoi K., NAN Ukrainy. In-t demohrafii ta sots. doslidzh., 2007. 327 s.
3. Karimov H. I., Ohurtsova O. Yu. Rehionalna molodizhna polityka yak faktor staloho rozvytku. Efektyvna ekonomika. № 8, 2013.
4. Molod ta molodizhna polityka v Ukraini: sotsialno-demohrafichni aspekty. Za red. E.M.Libanovoi, K.: Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2010. 248s.